

ENGELSK SPRÅKHISTORIA

med arbetsuppgifter och kommentarer

Hans Nyman 1978, lätt reviderad av Kjell Weinius 2011.

Historia	Betydelse för ordförrådet	Exempel
1. Ursprungligen beboddes de brittiska öarna av kelter .	Nästan bara geografiska namn. Keltiska lån i engelskan är från senare tid.	<u>Manchester</u> , London, York, Kent, Thames
2. Romarna erövrade under 1:a årh. e.Kr. Britannien upp till Skottland.	Ytterst få, t.ex. <i>castra</i> (läger) och <i>vicus</i> (stad, by) från latin .	<u>Manchester</u> , <u>Gloucester</u> , <u>Norwich</u> , <u>Warwick</u>
3. Tre germanska stammar, angler, saxare och jutar invaderar Britannien omkr. 450 e.Kr. Anglaland blir England.	Anglosaxiskan ger engelskan dess basordförråd, dvs. dess vanligaste, vardagligaste ord. På grund härav räknas engelskan till de germanska språken.	<u>The house is brown.</u> <u>I am glad.</u>
4. Kristendomen införs på 600-talet.	Huvudsakligen kyrkliga ord från grekiska och latin .	church, Christ, bishop, priest, school; altar, mass, cook, fever, plant
5. Vikingarna intar England. Från slutet av 800-talet till mitten av 1000-talet var England nor och öster om linjen Chester-London danskt .	Nordborna införde ungefär 1.000 nordiska vardagsord i det engelska riksspråket. (I nordliga dialekter betydligt fler.)	husband, egg, window, skin, call, take, lift, run, weak, ill, loose
6. William the Conqueror erövrar England efter slaget vid Hastings 1066. "Den normandiska erövringen".	I ungefär 300 år var franska de högre klassernas språk, anglosachsiska de lägres. Omkr. 1300 börjar sammanblandning i större skala.	Minst 10.000 ord upptogs före år 1500: uncle, aunt, cousin, people, money, cattle, feat, story, sure, sir
7. Från renässansen till våra dagar.	En väldig mängd ord framför allt från latin men också grekiska . Orden har ofta en abstrakt och lärd prägel.	fact, secure, senior, progress, conscious, (im)possible; history
8. Från 1500-talet och i viss mån fortfarande.	Genom kolonisering och internationalisering kommer britterna i kontakt med många andra språkområden .	shah, taboo, iglo, moccasin, judo, robot, smorgasbord

Arbetsblad till Engelsk språkhistoria

Hans Nyman 1978

Sök bestämma ursprunget till följande engelska ord. Kom ihåg: intelligenta gissningar är det bästa av allt!

I

ord	ursprung enl. sid. 1
father	
table	
hair	
plenty	
sister	
milk	
bungalow	

III

ord	ursprung enl. sid. 1
algebra	
give	
light	
particular	
international	
make	
do	

V

ord	ursprung enl. sid. 1
home	
rotten	
boomerang	
definition	
shoe	
devil	
three	

II

ord	ursprung enl. sid. 1
martyr	
honourable	
low	
master	
gospel	
wigwam	
field	

IV

ord	ursprung enl. sid. 1
abbot	
troika	
birth	
ration	
reason	
monk	
nun	

VI

ord	ursprung enl. sid. 1
liberty	
freedom	
lake	
orangoutang	
sea	
maternal	
motherly	

Paren i följande två grupper förhåller sig lika till varandra. Hur då?

VII

die – starve
bloom – blossom
raise – rear
skirt – shirt

VIII

pig – pork
ox – beef
sheep – mutton
calf – veal

IX Finn de germanska motsvarigheterna till följande romanska ord:

commence –

profound –

nourish –

liberty –

amity –

cordial –

aid –

conceal –

saint –

chair –

labour –

Liten kommentar till Engelsk språkhistoria.**Hjälpmedel:**

- Europakarta,
- Concise Oxford Dictionary (COD)
- Brorström, Roligt och intressant i engelskan, AVCarlsons 1966
- Rynell, Engelska förr och nu, Gleerups 1984
- Svartvik, Engelska – öspråk, världsspråk, trendspråk, Norstedts 1999

A Översiktsbladet

Före den (förslagsvis) lärarledda genomgången kan läraren lämpligen friska upp sina kunskaper i t.ex. Rynell, sid. 18-42, eller Svartvik, sid 17 ff. Om inte eleverna är bekant med COD presenterar läraren detta lexikon och lär ut termerna Old English, Middle English och New English. Läraren visar också med några mönsterord hur man hittar och läser ut ursprungsspråket.

B Övningsbladet

En tillämpningsövning av något slag är givetvis obligatoriskt för en bestående inläring. Den här föreliggande komponerades 1978, då alla latinläsande gymnasieelever fortfarande läste tyska och/ eller franska. I dagens läge får läraren inta en mer aktiv roll vid utdelandet av uppgifterna för att se till att det inte bara blir rena gissningar pga. av att inte någon elev i en grupp har tyska och/eller franska.

Möjlig arbetsgång: Alla elever gör först övningarna med ordpar, VII-VIII, och germanska motsvarigheter, IX. Här finns många spännande kommentarer som läraren kan göra (ev. med hjälp av Brorströms bok) eller locka fram ur eleverna, t.ex. skillnaden i stilvärde mellan germanska och romanska synonymer, betydelskillnaden mellan paren pig – pork etc., påpekanden som att de flesta engelska ord som börjar med sk- är av nordiskt ursprung.

Därefter tar en elev eller en grupp elever hand om var sin ordgrupp, I-VI, där det alltså gäller att placera varje ord i rätt grupp på översikten. Syftet med övningen är att visa att man med en ”rimlig och intelligent gissning” kan komma ganska långt men också att demonstrera att språkhistorien överflödar av tveksamma fall och svåra och osäkra etymologier. Det sistnämnda gäller särskilt vid tveksamhet mellan nordiskt eller kontinentalgermanskt ursprung. För ord som har lika stora likheter med svenskan som med tyskan, bör man givetvis gissa på anglosaxiskt ursprung, som ju också är så mycket vanligare, medan ett ord som saknas i tyskan men förekommer i nordiska språk, t.ex. ”take”, måste vara nordiskt.

Gränsen mellan grupperna 6 och 7 (tidiga och sena romanska ord) är självfallet också rätt suddig, även om det inte är svårt att hitta klara fall.

Test på Engelsk språkhistoria

Hans Nyman 1978

1. Ange ordens ursprung med k (=keltiskt), g (=germanskt från kontinenten), n (=nordiskt), r (=romanskt)

brown	
window	
people	
water	
ill	
lift	

sure	
fact	
London	
definition	
Thames	
mortality	

sun	
skirt	
seven	
mile	
money	
husband	

2. Vilket latinskt ord ingår i "Manchester" och vad betyder det? _____
3. Vad heter den mur, som från 100-talet e.Kr. bildade den norra gränsen för det romerska väldet i Britannien? _____
4. Vad hände år 1066, och vilken betydelse fick dessa händelser för engelskan? Svara med högst 30 ord.

5. Ordna följande ord i de två spalterna: profound friendship labour saint begin cordial liberty holy work freedom commence hearty deep amity

germanskt ord	romansk motsvarighet

6. Ringa in om följande påstående är R = rätt, eller F = fel!

- a) Engelskan har många vardagliga ord från det keltiska urspråket. R F
- b) Ordet **priest** kom in i engelskan före år 1000. R F
- c) De flesta av engelskans germanska ord kom med normanderna. R F
- d) I ordet **Winchester** är den första stavelsen keltisk. R F
- e) Romarnas erövring har lämnat många bidrag till engelskans ordförråd. R F
- f) Anglerna och saxarna kom på 400-talet e.Kr. till Britannien. R F
- g) **Call** är säkert ett nordiskt lånord i engelskan. R F
- h) Franska var från ca 1100 till ca 1600 det folkliga språket i England. R F
- i) Ordet **sir** har samma ursprung som ordet **senior**. R F
- j) De romanska orden i engelskan är vardagligare än de germanska. R F
- k) Vid slutet av 1100-talet intar vikingarna England. R F
- l) **Pig** är gemenskt, men **pork** är romanskt. R F
- m) Danelagen, The Danelaw, var en lagsamling som danskarna styrde efter. R F
- n) Germanska ord är ofta mer känslöbetonade än sina romanska motsvarigheter i engelskan. R F
- o) Praktiskt taget inga nya ord har kommit in i engelskan efter år 1600. R F